

ПРЕБРОЯВАНЕ 2011

ДОМАКИНСТВА

Преброяването на населението и жилищния фонд е единственият източник за получаване на изчерпателна информация за домакинствата в страната.

Домакинството се формира на основата на съжителството и съвместното битуване на група хора, независимо дали са в родствени или неродствени връзки помежду си или съжителстват в колектив подчинен на общ режим.

Към 1.02.2011 г. населението в Република България живее в 3 006 376 домакинства - обикновени и колективни. Близко три четвърти (73.3%) от всички домакинства живеят в градовете.

1. Домакинства, лица в домакинствата и среден брой членове в едно домакинство по местоживееене към 1.02.2011 година

Местоживееене	Общо	Обикновени домакинства	Колективни домакинства
Общо за страната	3006376	3005589	787
Лица в домакинствата	7327855	7296459	31396
Среден брой членове в домакинството	2.4	2.4	39.9
В градовете	2203007	2202498	509
Лица в домакинствата	5309673	5287323	22350
Среден брой членове в домакинството	2.4	2.4	43.9
В селата	803369	803091	278
Лица в домакинствата	2018182	2009136	9046
Среден брой членове в домакинството	2.5	2.5	32.5

Обикновените домакинства присъстват в програмата на всички преброявания след Освобождението и могат да бъдат проследени в динамика между преброяванията.

Обикновено домакинство са две и повече лица, които живеят в едно жилище или част от жилище и имат общ бюджет, независимо дали имат или нямат родствени връзки помежду си. Домакинство е и едно лице, което живее в самостоятелно жилище, стая или част от стая и е на самостоятелен бюджет.

Колективните домакинства като брой и лица, живеещи в тях, са наблюдавани до 1946 година. При следващите пет преброявания са броени само лицата в колективните домакинства. В съответствие с препоръките на ООН и Статистическата служба на Европейския съюз събирането на информация за броя на колективните домакинства отново се включва в програмата на Преброяванията през 2001 година. Така се създаде възможност между последните две преброявания (през 2001 и 2011 г.) да се проследят промените настъпили в броя и средния размер на колективните домакинства.

Колективно домакинство образуват група лица, които живеят постоянно в един колектив, имат общ бюджет и са подчинени на общ режим. Като членове на колективни домакинства се преброяват лицата, живеещи в пансионни, интернати, оздравителни училища, домове за медико-социални грижи за деца, социални домове, манастири, затвори, домове за временно настаняване на бездомни и други.

Обикновени домакинства¹

От началото на XX век до днес броят на домакинствата в страната се е увеличил 4.5 пъти, а живеещото в тях население - 2 пъти.

Средният размер на едно домакинство намалява от 5.6 лица през 1900 г. на 2.4 лица през 2011 година, а в градовете - от 4.4 на 2.4 лица. По-значително е това намаление в селата - от 6.0 лица през 1900 г. на 2.5 лица при последното преброяване.

Динамиката в броя, размера и структурата на домакинствата се обуславя от редица демографски и социално-икономически фактори. Демографските фактори, към които се отнасят промените в броя на населението, раждаемостта и смъртността, броя на браковете и бракоразводите, възрастовата структура на населението и др., оказват пряко влияние върху измененията на числеността и структурата на домакинствата. След преброяването през 1985 г. са налице миграционни процеси, предизвикани от редица социално-икономически фактори. В следствие на тези процеси настъпиха промени преди всичко в структурата на домакинствата.

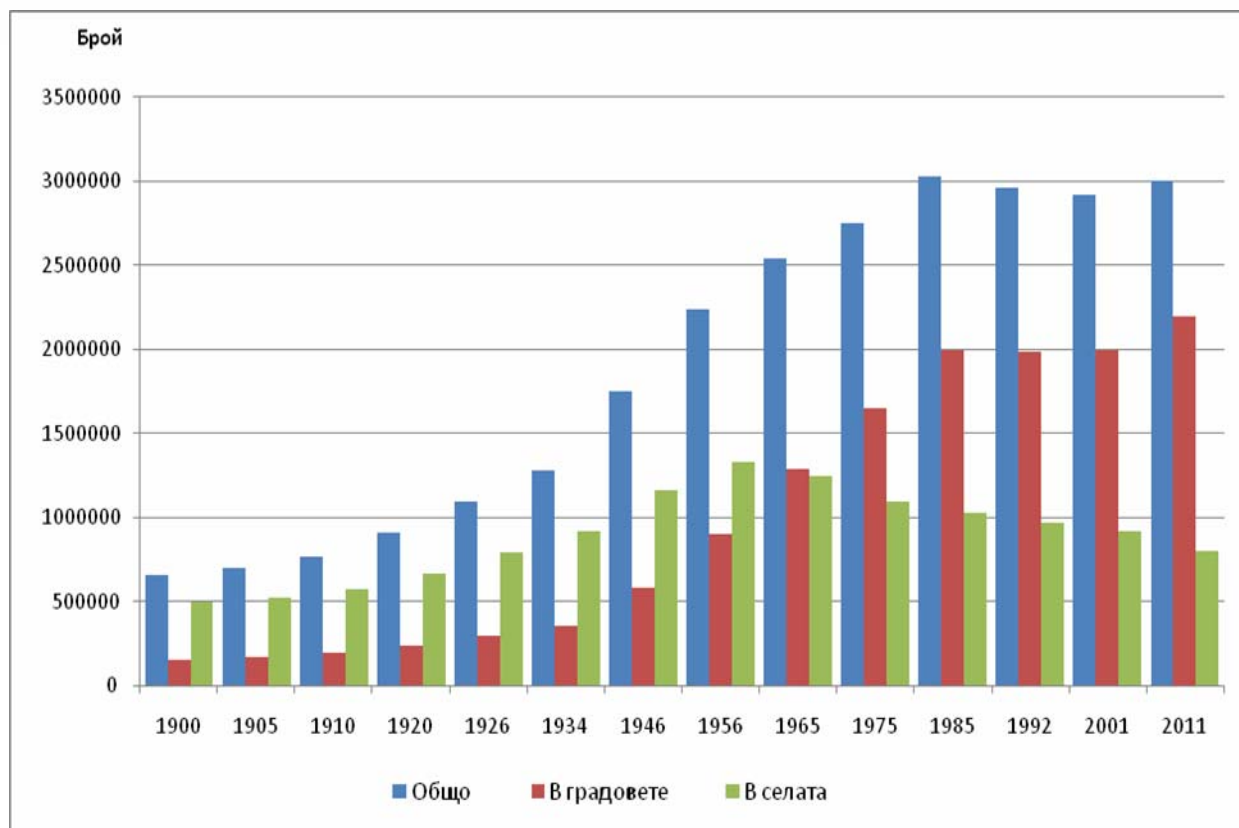
Започналото в резултат на вътрешномиграционни процеси намаление на селското население след 1946 г. се отразява върху дела на домакинствата, живеещи в селата. През 1900 г. домакинства в селата са 75.4% от домакинствата в страната. При преброяването през 1956 г. те са 59.5%, а към 1.02.2011 г. делът на тези домакинства е 26.7%.

---

¹ В следващия текст терминът “обикновено/и домакинство/а” е заменен с “домакинство/а”. Там, където информацията се отнася за колективни домакинства, това е изрично посочено.

Фиг. 1. Домакинствата по местоживеене и години на преброяванията

Известни различия има в изменението на броя на домакинствата по области. Те се дължат на специфичните особености на отделните области, свързани предимно с интензитета на демографските процеси - раждаемост и смъртност, размера и направлението на миграционните потоци - вътрешни и външни, а също така и различното им икономическо развитие.

През периода 2001 - 2011 г. броят на домакинствата намалява в 21 области, като най-чувствително е намалението в областите Враца - с 13 320 домакинства и Монтана - с 8 550 домакинства. В 7 области броят на домакинствата нараства. Най-значително е това нарастване в областите София (столица) и Варна, където увеличението е съответно със 112 745 и 22 444 домакинства.

Между последните две преброявания броят на домакинствата се увеличават с 83 702, а населението на страната намалява с 564 331 души. Нарастващият брой на домакинствата при значително намаляване на населението показва, че продължава процесът на раздробяване на домакинствата, който води до увеличаване на едночленните и двучленните домакинства, за сметка на многочленните. През 2011 г. повече от половината (59.2%) от домакинствата в България са едночленни и двучленни.

Данните показват по-силно изразено абсолютно и относително увеличаване на броя на едночленните домакинства. Техният брой от 662 853 през 2001 г. нараства на 925 385 през 2011 г., а относителният им дял от всички домакинства нараства за същия период с 8.1 процентни пункта (от 22.7% на 30.8%).

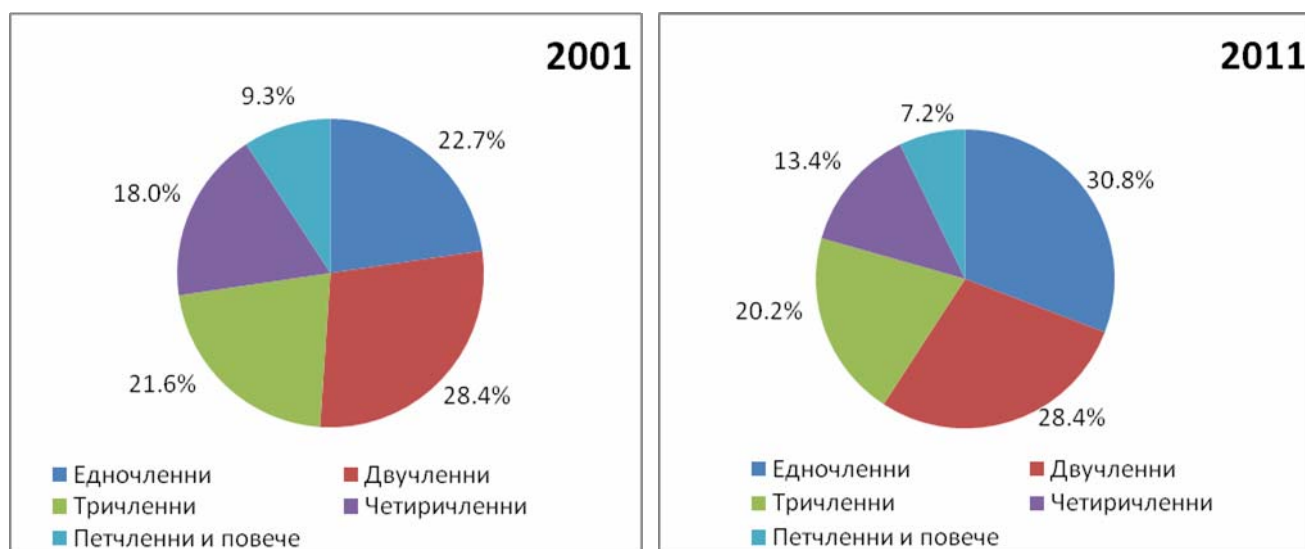
Най-голям е относителният дял на едночленните домакинства в областите Велико Търново - 38.6%, и София (столица) - 36.5%, а най-малък в област Кърджали - 22.4%.

Двучленните домакинства са 853 735, или 28.4% от всички домакинства в страната. Между последните две преброявания те са се увеличили с 22 932 броя.

През периода 2001 - 2011 г. тричленните домакинства са намалели с 22 577 и сега броят им възлиза на 606 613. Те съставляват 20.2% от всички домакинства в страната.

Абсолютно и относително намаление се установява при всички домакинствата с четири и повече членове. Между последните две преброявания относителният им дял намалява с 6.7 процентни пункта.

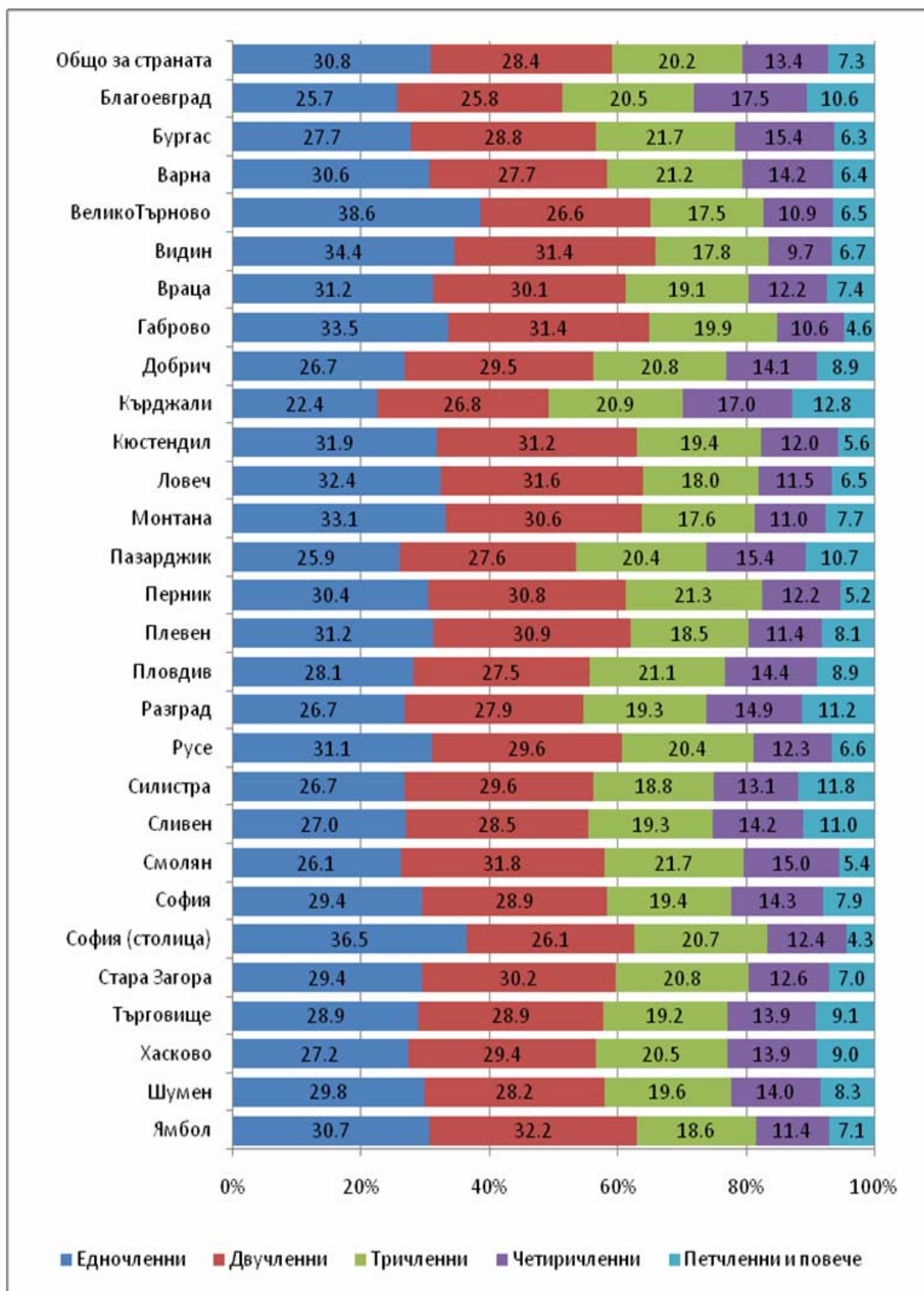
Фиг. 2. Структура на домакинствата по брой на членовете за 2001 и 2011 година

При последното преброяване с най-голям относителен дял на многочленните домакинства са областите Кърджали (29.8%) и Благоевград (28.1%).

Фиг. 3 Структура на домакинствата по брой на членовете в едно домакинство и по области

Между последните две преброявания продължава тенденцията към увеличаване на абсолютния брой и относителния дял на домакинствата без деца под 16-годишна възраст. Остаряването на населението и свързаното с това намаляване и остаряване на родилния контингент, влиянието на редица икономически фактори и миграционните процеси се отразяват неблагоприятно върху структурата на домакинствата по брой на децата под 16-годишна възраст. За период от десет години броят на домакинствата без деца под 16 години се е увеличил със 211 136, а домакинствата с деца под 16 години са намалели със 127 434. През 2011 г. 75.5% от домакинствата в страната (74.8% в градовете и 77.5% в селата) са без деца под 16 години.

2. Структура на домакинствата по местоживеене, брой на децата под 16 години и години на преброяванията

Местоживеене Брой на децата под 16 години	(Проценти) Години на преброяванията			
	1985	1992	2001	2011
Общо за страната	100.0	100.0	100.0	100.0
Без деца	59.2	64.2	70.5	75.5
Едно дете	19.4	18.1	18.0	15.6
Две деца	18.1	15.1	10.0	7.5
Три деца	2.5	2.0	1.1	1.0
Четири и повече деца	0.8	0.6	0.4	0.5
В градовете	100.0	100.0	100.0	100.0
Без деца	55.5	60.6	68.0	74.8
Едно дете	22.3	21.0	20.7	16.8
Две деца	19.7	16.3	10.1	7.3
Три деца	1.9	1.6	0.9	0.7
Четири и повече деца	0.6	0.5	0.3	0.3
В селата	100.0	100.0	100.0	100.0
Без деца	66.2	71.5	75.9	77.5
Едно дете	13.7	12.1	12.3	12.2
Две деца	15.0	12.7	9.6	7.9
Три деца	3.7	2.7	1.6	1.5
Четири и повече деца	1.4	1.0	0.6	0.8

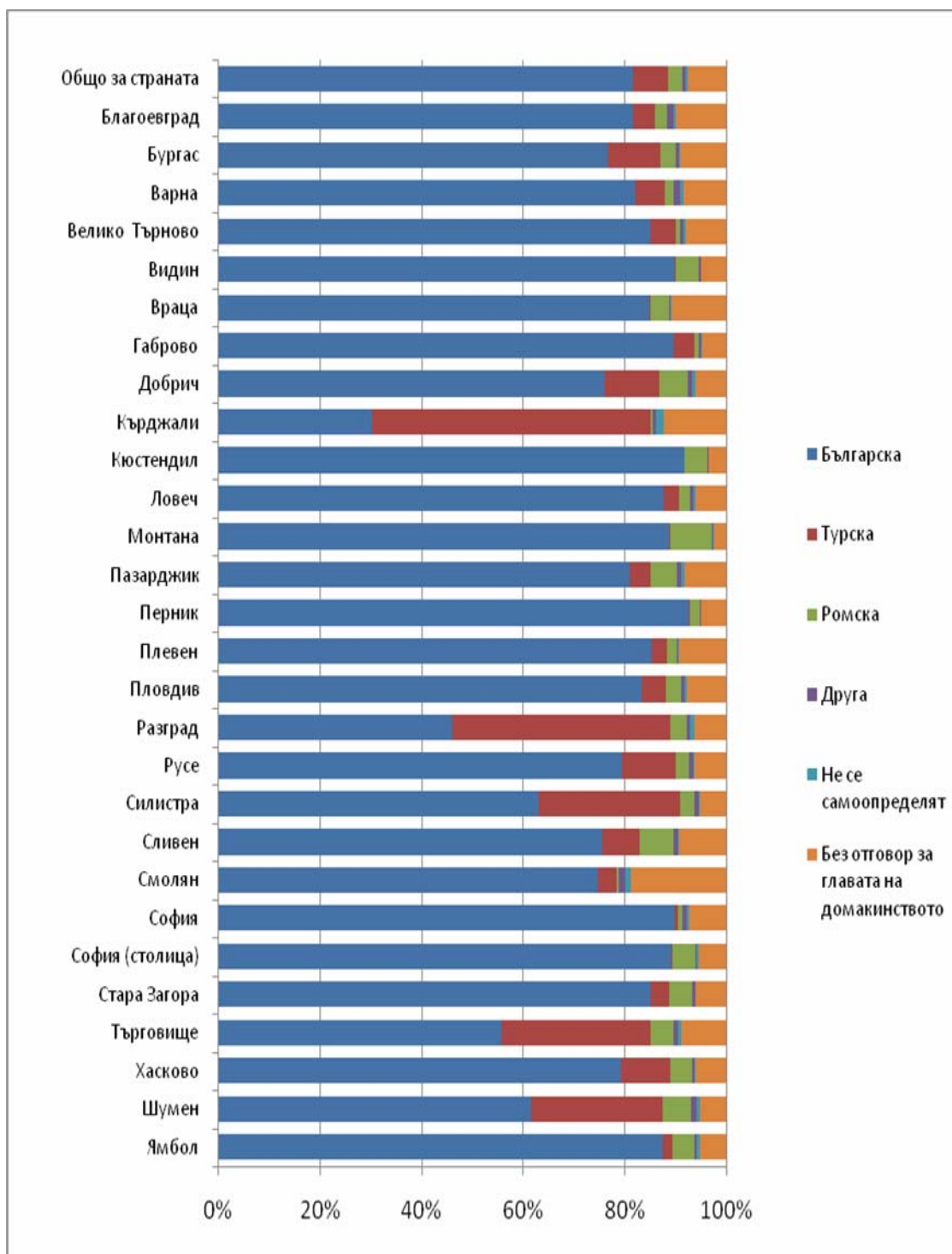
Специфичните особености на отделните области определят и различията между тях по показателя "брой на децата под 16 години в домакинството". Около 80% от домакинствата в областите Габрово, Видин и Велико Търново са без деца под 16 години. Най-малък е делът на тези домакинства в областите Кърджали - 70.1% и Сливен - 71.3%.

Разпределението на домакинствата по етнически групи е направено в зависимост от посочения отговор на главата на домакинството. В 2 456 596 домакинства (88.4%) главата на домакинството се самоопределя към българската етническа група. В 203 517 домакинства (7.3%) – към турската етническа група, а в 86 385 домакинства (3.1%) - към ромския етнос. За 7.5% от домакинствата, главата на домакинството не е отговорил на въпроса за етническа принадлежност.

С най-голям относителен дял на домакинствата, на които главата на домакинството се самоопределя от българския етнос са областите Перник (92.6%) и Кюстендил (91.8%), а с най-малък - област Кърджали (30.3%). В тази област с най-голям относителен дял са домакинствата с глава на домакинството от турската етническа група.

Фиг. 5. Структура на домакинствата по етническа група на главата на домакинството и по области

Колективни домакинства

Към 1.02.2011 г. в Р България са преброени 787 колективни домакинства, в които живеят 31 397 лица, или 0.7% от населението на страната. Средният им размер е 39.9 лица. В градовете се намират 57.7% от всички колективни домакинства. В тях живеят 71.3% от лицата.

През периода 2001 – 2011 г. броят на колективните домакинства в страната намалява с 5.0%, което изцяло се дължи на закриването на една пета от колективните домакинства в селата. В същото време в градовете колективните домакинства се увеличават с 31 броя.

Живеещите в колективните домакинства намаляват между последните две преброявания с 24 303 лица. В градовете лицата живеещите в колективни домакинства намаляват със 17 382, а в селата - с 6 921 лица.

Средният брой членове в колективните домакинства варира според вида на домакинството. С най-голяма средна численост (61.1 лица) са колективните домакинства от групата “други” – затвори, следствени арести, приюти за безпризорни лица, защитени жилища и др. С най-малък среден брой членове (5.4) са религиозните колективни домакинства. Основната част от тези домакинства са манастири.

3. Колективни домакинства по местоживеене и вид на домакинството

Видове колективни домакинства Местоживеене	2001			2011		
	общо	лица в домакинствата	среден брой членове в едно домакинство	общо	лица в домакинствата	среден брой членове в едно домакинство
Общо за страната	828	55699	67.3	787	31396	39.9
Образователни	437	27866	63.8	145	5210	35.9
Здравни	173	12454	72	248	9391	37.9
Старчески домове	72	5051	70.2	154	6189	40.2
Религиозни	76	427	5.6	73	395	5.4
Други	70	9901	141.4	167	10211	61.1
В градовете	478	39732	83.1	509	22350	43.9
Образователни	267	19910	74.6	103	3722	36.1
Здравни	75	6249	83.3	142	4370	30.8
Старчески домове	46	3889	84.5	97	4543	46.8
Религиозни	31	172	5.5	27	230	8.5
Други	59	9512	161.2	140	9485	67.8
В селата	350	15967	45.6	278	9046	32.5
Образователни	170	7956	46.8	42	1488	35.4
Здравни	98	6205	63.3	106	5021	47.4
Старчески домове	26	1162	44.7	57	1646	28.9
Религиозни	45	255	5.7	46	165	3.6
Други	11	389	35.4	27	726	26.9

Между последните две преброявания настъпват съществени промени при различните видове колективни домакинства. Относителният дял на образователните домакинства през 2001 г. е 52.8% от всички колективни домакинства и намалява рязко до 18.4% през 2011 година. През този период намалява и броят на религиозните домакинства. Броят на останалите видове колективни домакинства се увеличава.

Предстои публикуването на подробната информация за домакинствата в България. Данните за страната, по области, общини и населени места ще бъдат публикувани в Том I „Население“, книга 4 „Домакинства“ и в 28-те книги на том III „Области“ от серията публикации с данни от Преброяване 2011.

Данни за Домакинствата са публикувани на Интернет страницата на НСИ в рубриката Преброяване 2011: <http://www.nsi.bg/census2011/pagebg2.php?p2=175&sp2=192>

МЕТОДОЛОГИЧНИ БЕЛЕЖКИ

Обикновено домакинство

Домакинство е:

- едно лице, което живее в самостоятелно жилище, стая или част от стая и е на самостоятелен бюджет;
- две или повече лица, които живеят в едно жилище или част от жилище и имат общ бюджет, независимо дали имат, или нямат родствени връзки.

Общ бюджет има, когато живеещите заедно лица имат общи разходи, т.е. хранят се заедно и поделят разходите за издръжка на деца или други лица без доходи. Не е задължително да се изразходват общо всички средства на всички членове на домакинството, за да се приеме, че лицата са на общ бюджет.

Лицата, които нямат общ бюджет и не се хранят заедно, не образуват едно домакинство, независимо че живеят заедно и дори обитават една стая.

Лицата, които живеят постоянно в студентски или работнически общежития, също образуват обикновено домакинство (едночленно или многочленно).

Глава на домакинство е лицето, което дава основните средства за съществуване или домакинството го е признало за такова. Това лице задължително трябва обичайно да живее в жилището.

Колективно домакинство

Колективно домакинство образуват група лица, които живеят постоянно в един колектив, имат общ бюджет и са подчинени на общ режим. Като членове на колективни домакинства се преброяват лицата, живеещи в пансиони, интернати, климатични (оздравителни) училища, домове за медико-социални грижи за деца, социални домове за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи, старчески домове, домове за лица с увреждания, психиатрични и белодробни болници и диспансери, манастири, затвори, социално-педагогически интернати, възпитателни училища интернати, домове за временно настаняване на бездомни и други. Към колективните домакинства се отнасят и ученическите пансиони.

Видовете колективни домакинства са:

- Образователни - домове за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи, интернати, оздравителни училища, религиозни училища, ученически пансиони и др;
- здравни - домовете за медико-социални грижи за деца (домовете "Майка и дете"), домове за лица с увреждания, психиатрични и белодробни болници и диспансери и др;
- домове за стари хора - домове за пенсионери или възрастни хора без семейства;
- религиозни - манастири и други колективни домакинства на религиозна основа;
- други колективни домакинства - затвори, следствени арести, социално-педагогически интернати, възпитателни училища интернати, домове за временно настаняване на бездомни, защитени жилища и други - неразпределени в горните групи .